

ΠΟΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΥΠΑΓΟΡΕΥΕΙ ΤΗΝ ΚΡΑΤΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ (ΣΤΟΝ ΕΒΡΟ);¹

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΠΑΘΗΣ / ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Τα τελευταία χρόνια, το σύνορο Ελλάδας-Τουρκίας αποτελεί μείζονα διέξοδο τμήματος των μεταναστευτικών ροών από την Ασία και την Αφρική προς την Ευρώπη. Η κατάσταση αυτή μπορεί να αποδοθεί στην εξαιρετική δυσκολία φύλαξης, εξαιτίας της γεωφυσικής τής περιοχής, αλλά και στην εντατικοποίηση φύλαξης άλλων σημείων εισόδου τόσο της Ελλάδας όσο και άλλων χωρών της Ευρώπης. Το αποτέλεσμα είναι ότι ο Έβρος αναδείχθηκε εσχάτως στο κατεξοχήν σημείο εισόδου μεταναστών από το Πακιστάν και το Αφγανιστάν ως τη Συρία και το Ιράν, ενώ οι ταξιδιωτικές διευκολύνσεις που παρέχει η Τουρκία σε λοιπές αραβικές χώρες καθιστούν το ποτάμι τόπο διέλευσης βορειοαφρικανών Αράβων από Τυνησία, Αλγερία και Μαρόκο, καθώς και άλλων μεταναστών, η παρουσία των οποίων σε αυτό το σύνορο προκαλεί αμηχανία.

Φαντάζομαι την έκπληξη συνοριοφυλάκων και αστυνομικών, όταν για πρώτη φορά θα συνέλαβαν μελαψούς ισπανόφωνους από την Δομινικανή Δημοκρατία – χώρα όχι ακριβώς οικεία στην ελληνική αστυνομία–, ενώ αρκετοί θυμούνται μειδώντας στον Έβρο το ακόλουθο περιστατικό: ο αστυνομικός ζητάει (χωρίς μεταφράστη, φυσικά) τα στοιχεία μιας νεαρής έγχρωμης, με αποτέλεσμα ως επώνυμο να κα-

Ο Αντώνης Σπάθης και ο Δημήτρης Χριστόπουλος είναι μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ).

ταχωρηθεί το Burkina και ως όνομα το Faso! Εικάζω πως τέτοιες ιστορίες θα υπάρχουν πολλές που θα μπορούσε κάποιος να διηγηθεί, ύστερα από λίγο καιρό, ωστόσο το ευτράπελο της υπόθεσης δεν αρκεί για να μετριάσει δύο αναπόδραστα αισθήματα που δημιουργούνται σε όποιον δει τι γίνεται στον Έβρο.

Τα συναισθήματα αυτά είναι: αγανάκτηση για τις εξευτελιστικές συνθήκες κράτησης και απορία για τη σκοπιμότητα της όλης λογικής του εγχειρήματος. Ας δούμε λίγο το πρώτο: συζητάμε για έναν θύλακα εγκλεισμού ο οποίος, με κάθε πιθανή ερμηνεία, αφίσταται στοιχειωδών προϋποθέσεων αξιοπρεπούς κράτησης. Τα νούμερα μιλούν από μόνα τους: το 2007, διήλθαν και συνελήφθησαν κάτι λιγότεροι από δεκαεπτά χιλιάδες, το 2008 δεκατέσσερις χιλιάδες, το 2009 περίπου εννιά χιλιάδες, το 2010 ο αριθμός εκτοξεύτηκε στους σαράντα επτά χιλιάδες ανθρώπους, ενώ η ίδια αυξητική τάση επιβεβαιώθηκε και το 2011, οπότε καταγράφηκαν πενήντα τέσσερις χιλιάδες συλλήψεις.

Τα νούμερα αυτά δεν είναι πλασματικά. Η πλειοψηφία των ανθρώπων αυτών επιθυμούν τη σύλληψή τους. Ας ξεχάσουμε τα οικεία από προηγούμενες δεκαετίες στιγμιότυπα κυνηγητού με την ελληνική αστυνομία επί των συνόρων. Η εικόνα ανθρώπων που μόλις έφτασαν στην Ελλάδα και προτιμούν να συλληφθούν, περιμένοντας υπομονετικά στην παγωνιά ή κάτω από τον καυτό ήλιο, είτε στις πλατείες των ακριτικών χωριών είτε έξω από τα αστυνομικά τμήματα και τα τμήματα συνοριακής φύλαξης ή δίπλα στις γραμμές του τρένου, είναι οικεία στην περιοχή. Απέναντι σε τέτοια μεγέθη, ακόμη και κράτη με σωφρονιστικές υποδομές, ποιοτικά και ποσοτικά ασύγκριτες με τις ελληνικές, θα γονάτιζαν (εφόσον φυσικά προέκριναν την επιλογή του εγκλεισμού). Πολλώ δε μάλλον στην Ελλάδα όπου, ούτως ή άλλως, το σωφρονιστικό σύστημα πάσχει από υπερπληθυσμό και η μεταχείριση των κρατούμενων έχει πολύ δρόμο να διανύσει για να θεωρηθεί ότι πληροί τις προϋποθέσεις αξιοπρέπειας που θέτει το ελληνικό Σύνταγμα.

Εδώ, λοιπόν, πρέπει να κάνουμε μια διάκριση που θέλει προσοχή: υπάρχουν παραβιάσεις δικαιωμάτων που αντέχονται, υπό την έννοια ότι de facto αιτιολογούνται από το περιβάλλον χάος, αλλά υπάρχουν και παραβιάσεις που απλώς μαρτυρούν μια εδραιωμένη πεποίθηση στην ελληνική αστυνομία, που συμπυκνώνεται με αφοπλιστικό τρόπο στο επιχείρημα ότι «αυτοί δεν είναι άνθρωποι». Εφόσον οι μετανάστες, έστω και μεταφορικά, «δεν είναι άνθρωποι», και την αφόρητη βρωμιά θα αντέξουν, και το κρύο και όποια άλλη συνθήκη, η οποία ανθρώπινα δεν αντέχεται. Εφόσον, πάλι, «δεν είναι άνθρωποι», τότε αυτονόητο είναι ότι δεν διαθέτουν ούτε παιδική ηλικία ούτε γυναικεία φύση, με αποτέλεσμα μέχρι πρόσφατα ανήλικοι να κρατούνται μαζί με ενηλίκους, γυναίκες να στοιβάζονται στο ίδιο κελί μαζί με άνδρες –συχνά ποινικούς κρατούμενους. Και ναι μεν η μικτή κράτηση ήταν μέχρι πρόσφατα ο κανόνας,

ωστόσο και σήμερα ακόμα οι εξαιρέσεις –εκούσιες ή ακούσιες– συνεχίζουν να υπάρχουν για να επιβεβαιώνουν τον κανόνα.

Τέλος, ο προαυλισμός στην πράξη απαγορεύεται, καθώς θεωρείται μια επικίνδυνη πολυτέλεια για εν δυνάμει δραπέτες. Σημειωτέον δε ότι κάθε προσπάθεια βελτίωσης των συνθηκών κράτησης κρίνεται εκ των προτέρων ανούσια και περιττή καθώς επικρατεί η αντίληψη ότι, δεδομένου ότι οι «λαθρομετανάστες» προέρχονται από υποανάπτυκτες –κατά την άποψη των εμπλεκόμενων φορέων– κοινωνίες, δεν πρόκειται ποτέ να σεβαστούν τον χώρο κράτησης και σε σύντομο χρονικό διάστημα θα καταστρέψουν και θα λεηλατήσουν ό,τι επιδιορθωθεί ή βελτιωθεί.² Όλες αυτές οι πρακτικές είναι απλώς παράνομες και καμιά σκοπιμότητα ή ανάγκη δεν μπορεί να άρει το γεγονός ότι παραβιάζουν τους εθνικούς και διεθνείς κανόνες.

Μιλήσαμε, όμως, και για απορία ενώπιον της σκοπιμότητας του εγχειρήματος. Και αυτό, κατά την άποψή μας, είναι ακόμη χειρότερο: ένα παρασύστημα σωφρονισμού, μια μαύρη τρύπα εγκλεισμού έχει εδραιωθεί σε ένα τμήμα της ελληνικής επικράτειας, που όχι απλώς δεν αντέχει στην αναμέτρησή της με όποια νομικά standards, αλλά επιπλέον είναι μάταιη. Δεν εξυπηρετεί τίποτα, παρά μόνο στο να τροφοδοτεί την κοντόφθαλμη ιδεοληψία τμήματος των ελληνικών διωκτικών αρχών ότι τάχα «μόνο έτσι αποτρέπεται η λαθρομετανάστευση». Να αισθανθούν, δηλαδή, οι άνθρωποι στο πετσί τους ότι δεν περνάνε καλά εδώ, για να το πούνε πίσω, ώστε να μην έρθουν κι άλλοι. Αυτό και μόνο. Διότι, κατά τα λοιπά, μετά από λίγο καιρό και εξ ανάγκης, οι άνθρωποι αυτοί βγαίνουν από τα κέντρα κράτησης με ένα έγγραφο στα χέρια τους που τους ενημερώνει ότι είναι απελάσιμοι εντός μηνός. Κάτι που θα μπορούσε να έχει συμβεί ήδη τη στιγμή της εισόδου τους στην ελληνική επικράτεια, χωρίς να χρειαστεί καν να υποστούν την απάνθρωπη κράτηση.

Αυτό το χαρτί είναι για εκείνους το laissez-passer στην ελληνική επικράτεια. Έτσι, παίρνουν τον δρόμο για την Αθήνα, μετά από δύο ή και τρεις μήνες κράτησης, όσο γίνεται πιο αόρατοι. Στην είσοδο του πιο μεγάλου από τα κέντρα κράτησης στον Έβρο έχει γίνει μια στάση ΚΤΕΛ που ενημερώνει τους ταξιδιώτες για την τιμή του εισιτηρίου για Αθήνα σε ευρώ και δολάρια. Το ΚΤΕΛ δεν σταματάει πουθενά στους καθιερωμένους σταθμούς, ούτε φυσικά ταξιδεύει κανείς άλλος μαζί τους, κάτι για το οποίο έχει προνοήσει το ελληνικό κράτος. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση που κάποιοι σκεφθούν να χρησιμοποιήσουν τον σιδηρόδρομο, αφού μόνο ένα από τα καθημερινά δρομολόγια του ΟΣΕ Αλεξανδρούπολη-Αθήνα έχει κριθεί κατάλληλο για μετανάστες, το οποίο έχει εξοπλιστεί με ειδικό βαγόνι-καραντίνα αποκλειστικά και μόνο για να μεταφέρει τους συγκεκριμένους ταξιδιώτες· για να παραμένουν αόρατοι αλλά και «για λόγους προστασίας της δη-

μόσιας υγείας», σαν να μην τους έχει παρασχεθεί ποτέ καμία ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στους χώρους κράτησης από τις μονάδες ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού του Υπουργείου Υγείας. Εκτός εάν αυτό δεν ισχύει στην πράξη.

Έτσι, οι άνθρωποι αυτοί βρίσκονται στον δεύτερο ενδιάμεσο προορισμό τους: το κέντρο της Αθήνας. Εδώ, ελεύθεροι πλέον, περιφέρονται έως ότου μπορέσουν να εγκαταλείψουν και να ρίξουν μαύρη πέτρα στην ελληνική επικράτεια. Αυτό, βέβαια, το ταξίδι είναι απείρως δυσκολότερο από το «Έβρος-Αθήνα», με αποτέλεσμα συχνά να ματαιώνεται. Όπως, επίσης, ματαιώνεται και το ταξίδι της επιστροφής τους... Εκτός, όμως, της υποτιθέμενης αποθάρρυνσης υποψήφιων μεταναστών, η προηγούμενη λογική υπάγεται σε μια επικοινωνιακή σκοπιμότητα εσωτερικής κατανάλωσης. Είναι ενδεδειγμένη προκειμένου να δίνεται η εντύπωση στο εσωτερικό της χώρας ότι το κράτος κάτι κάνει προκειμένου να μην εισέρχονται μετανάστες, ότι ελέγχει στοιχειωδώς τα σύνορά του. Σε αυτή τη λογική εγγράφεται και η δημιουργία του φράχτη στο χερσαίο κομμάτι του συνόρου στον Έβρο, το οποίο η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δηλώνει δια της αρμοδίας επιτροπής ότι δεν θα χρηματοδοτήσει, διότι «η ενέργεια αυτή δεν συνιστά από μόνη της λύση στο πρόβλημα της παράνομης μετανάστευσης στην περιοχή».³

Οι άρτι αφιχθέντες στην Ελλάδα περιμένουν έξω από τα αστυνομικά τμήματα προκειμένου να συλληφθούν, να περάσουν το λεγόμενο screening από την Frontex και κατόπιν είτε να καταθέσουν αίτηση ασύλου είτε να φύγουν απευθείας για την Αθήνα εφόσον δεν δύνανται να απελαθούν. Αυτό συμβαίνει κατεξοχήν με τις δύο πλειοψηφικές ιθαγένειες των μεταναστών, Αφγανούς και Πακιστανούς που έρχονται απευθείας στην Αθήνα. Από τους αφιχθέντες στον Έβρο, αυτοί που θα υποστούν το μαρτύριο της κράτησης είναι κυρίως όσοι προέρχονται από κράτη όμορα προς την Τουρκία. Τα πρόσωπα αυτά είναι απελάσιμα σύμφωνα με το Πρωτόκολλο Επανεισδοχής που συνομολόγησε η Ελλάδα με την Τουρκία· πλην όμως, τόσο η μεν όσο κυρίως η δε, το παραβιάζουν διαρκώς.⁴

Οι αριθμοί προκαλούν απογοήτευση. Από το 2006 ως το 2009, από ένα σύνολο περίπου πενήντα τριών χιλιάδων μεταναστών που εισήλθαν μέσω Τουρκίας στην Ελλάδα από τον Έβρο –και ήταν Τούρκοι, Ιρανοί, Ιρακινοί, Σύριοι ή Γεωργιανοί– απελάθηκαν περίπου χίλιοι. Να σημειώσουμε ότι στα μεγέθη αυτά περιλαμβάνονται και αυτοί που εισήλθαν από τα νησιά, που είναι περίπου άλλοι τόσοι με αυτούς που έχουν μπει στην Ελλάδα από το ποτάμι. Τα νούμερα των απελάσεων προς Τουρκία από Έβρο, τα δύο τελευταία χρόνια, είναι ακόμη λιγότερα.

Δηλαδή, για να μην αφήνουμε αμφιβολίες στα πράγματα: από ένα σύνολο περίπου εκατό χιλιάδων ανθρώπων που εισήλθαν την τελευταία διετία παράνομα στην Ελλάδα

από το χερσαίο σύνορο Ελλάδας-Τουρκίας έχει απελαθεί λιγότερο από το μισό εκατοστό, δηλαδή περίπου πεντακόσιοι... Για ποιο λόγο, όμως, κρατούνται στον Έβρο αυτοί οι άνθρωποι, όταν όχι μόνο το κράτος δεν μπορεί να διαθέσει στοιχειώδεις συνθήκες αξιοπρέπειας στην κράτησή τους, αλλά κυρίως όταν το ίδιο το κράτος γνωρίζει την αδυναμία του ακόμη και να τους απελάσει; Αρκεί να αναφερθεί ότι αυτή τη στιγμή εκκρεμούν 3.000 αιτήσεις αλλοδαπών στον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, στα πλαίσια του συγχρηματοδοτούμενου από την ΕΕ προγράμματος εθελοντικού επαναπατρισμού, οι οποίες δεν προωθούνται λόγω της αδυναμίας της Ελλάδας να αναλάβει το κόστος του 25% της χρηματοδότησης που της αναλογεί. Σε αυτό το σημείο, μάλιστα, εύλογα ερωτηματικά γεννά το γεγονός ότι η πολιτεία δεν ζητά, όπως έχει δικαίωμα, να μειωθεί η συμμετοχή της στο 5% του προγράμματος.

Το παράδοξο είναι ότι μέχρι σήμερα δεν έχει εφαρμοστεί ο νόμος 3907/2011 αναφορικά με τις οικειοθελείς αναχωρήσεις, όταν δηλαδή ο αλλοδαπός που αιτείται να ενταχθεί στο πρόγραμμα αυτό αναλαμβάνει να καλύψει αποκλειστικά εξ ιδίων τα έξοδα του ταξιδιού του. Και τέτοιες περιπτώσεις έχουν παρουσιαστεί πολλάκις. Μάλιστα, ορισμένες εξ αυτών δεν προχώρησαν, εξαιτίας του ότι η ελληνική αστυνομία δεν μπορούσε να διαθέσει όχημα για τη μεταγωγή τους από την επαρχία στην Αθήνα, ενώ άλλες επειδή δεν έχει εκδοθεί ερμηνευτική εγκύκλιος και οι αστυνομικές αρχές δεν γνωρίζουν τι διαδικασία να ακολουθήσουν. Το ratio της κράτησης εν όψει της απέλασης είναι αντιληπτό. Όταν, όμως, η απέλαση δεν πραγματοποιείται –και τα μεγέθη που αναφέραμε είναι αμείλικτα σε αυτό– τότε προς τι η κράτηση τριψήφιου αριθμού ανθρώπων που διαρκώς ανανεώνεται, καθώς κάθε μέρα κάποιοι μπαίνουν και κάποιοι φεύγουν; Δεν φεύγουν, όμως, από την Ελλάδα για την Τουρκία, ούτε για την πατρίδα τους. Φεύγουν από τον Έβρο για την Αθήνα.

Συζητάμε, δηλαδή, για το απόλυτο αρνητικό άθροισμα, μια κατάσταση πραγμάτων στην οποία όλοι χάνουν: πρώτον, οι μετανάστες χάνουν την ελευθερία και στοιχειώδη δικαιώματά τους· δεύτερον, η αστυνομία εθίζεται σε πρακτικές απαξίωσης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, οι οποίες φυσικά την επαύριον θα επεκταθούν έναντι όλων των δυνητικών θυμάτων, μεταναστών· και τρίτον, το ελληνικό κράτος όχι απλώς τελικά αναγκάζεται να αποδεχθεί στην επικράτειά του όλους αυτούς τους ανθρώπους, αλλά επιπλέον τους έχει τόσο ταλαιπωρήσει, ώστε η προδιάθεσή τους απέναντί του να είναι όσο πιο αρνητική θα μπορούσε. Και σ' αυτό το πλαίσιο η τοπική κοινωνία, αμήχανη και κυρίως αδαής, σφυρίζει αδιάφορη, παλαντζάροντας μεταξύ γνήσιας ελληνικής φιλοξενίας τύπου φιλανθρωπίας και συντήρησης απλοϊκών μύθων περί δαιμονοποίησης της εγκληματικότητας των μεταναστών (άραγε, φύσει ή θέσει;), κάτι

που ουδόλως ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, όπως καταγράφεται σε επίσημα στοιχεία και αριθμούς. Και πάει λέγοντας...

Μπορεί κανείς να αντιπαραθέσει: «*Ε λοιπόν, τι να κάνουμε; Να αφήσουμε τους μετανάστες να μπαίνουν στην ελληνική επικράτεια χωρίς έλεγχο; Τι σόι κράτος είναι αυτό που δεν προσέχει τα σύνορά του;*». Οι προηγούμενες ερωτήσεις είναι ανθρώπινες. Εύλογα, θα περίμενε κανείς ότι όντως ένα κράτος θα μπορούσε αν όχι να ανατρέψει, αλλά τουλάχιστον να περιορίσει τις ακατάσχετες μεταναστευτικές ροές εντός της επικράτειάς του. Τα πράγματα, ωστόσο, δεν προσφέρονται για απλοϊκές προσεγγίσεις υπέρ των ανοικτών ή αντίστροφα των κλειστών συνόρων.

Το σύνορο δεν είναι ένα αεροστεγώς κλεισμένο όριο που αποτρέπει την επαφή των ανθρώπων. Και αυτό καλύτερα από όλους το ξέρει η ίδια η υπηρεσία που έχει αναλάβει τη φύλαξή του. Ακόμη περισσότερο, το σύνορο δεν είναι μια γραμμή πεδίου μάχης, όπου οι τριακόσιοι των Θερμοπυλών αμύνονται με νύχια και με δόντια στην επέλαση των βαρβάρων. Αυτό δεν γίνεται. Δεν γίνεται, διότι στην πράξη δεν μπορεί να γίνει, καθώς συνήθως τα σύνορα είναι αδύνατο να φυλαχθούν τόσο εξαντλητικά (τα δε ελληνικά σύνορα κατεξοχήν).⁵ Αλλά κυρίως δεν γίνεται, διότι δεν υπάρχει τρόπος ανάσχεσης που να μπορεί στοιχειωδώς να είναι ανθρώπινος. Εκτός αν κάνουμε αυτό που λέει η ακροδεξιά, δηλαδή, είτε να σκοτώνουμε τους μετανάστες στα σύνορα, ώστε να πάρουν το μήνυμα και να μην ξαναέρθουν (άλλοι), είτε να τους αφήνουμε να πνιγούν, να πεθάνουν της πείνας ή να παγώσουν. Αν αποδεχθούμε πως για λόγους αρχής αυτά τα πράγματα δεν συζητιούνται (και φυσικά σε αυτό το σημείο σταματάει η συζήτηση με αυτούς που τα αποδέχονται ή τα υπερασπίζονται), τότε μία λύση απομένει. Και αυτή δεν είναι άλλη από την καταγραφή του πληθυσμού που διέρχεται τα σύνορα και η παραμονή του στο ελληνικό έδαφος, έως ότου είτε η απέλασή του γίνει εφικτή είτε καταστεί πιθανή η δυνατότητα μετοίκησης ενός τμήματος του πληθυσμού αυτού σε άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με ειδική φροντίδα για ανήλικους, αρρώστους, κλπ.

Φυσικά, αν τίποτα από τα πιο πάνω δεν γίνεται στην ελληνική επικράτεια και παρέλθει ένας ικανός αριθμός ετών, τότε αυτονόητα η δυναμική των πραγμάτων δημιουργεί τις προϋποθέσεις οριστικής νομικής ρύθμισης της παραμονής των ανθρώπων αυτών στη χώρα. Δεν είναι δυνατόν ένας άνθρωπος να περιφέρεται δια βίου σε καθεστώς ανασφάλειας παραμονής, επειδή το κράτος στο οποίο ζει αδυνατεί να τον διώξει. Έτσι έχουν τα πράγματα, είτε μας αρέσει, είτε δεν μας αρέσει. Η παράταση της παραμονής ενός ανθρώπου σε συνθήκες παρανομίας δημιουργεί μείζονα προβλήματα κοινωνικής ενσωμάτωσής τους, τα οποία η πολιτεία δεν μπορεί να προσποιείται ότι δεν βλέπει. Η νομική τακτοποίηση («νομιμοποίηση», όπως λέγεται

στην Ελλάδα, «αμνήστευση», όπως επικράτησε να λέγεται σε άλλες χώρες του ευρωπαϊκού νότου, ή όπως αλλιώς το πούμε) καθίσταται ο μόνος δρόμος που δύναται να αποφέρει συγκριτικά πλεονεκτήματα σε όλους, εφόσον τελικά η ζωή τα φέρνει και κάποιοι από αυτούς θα παραμείνουν στην Ελλάδα, στήνοντας εδώ πρόγραμμα βίου για τους ίδιους και τα παιδιά τους.

Ο νόμος 3907/2011 προβλέπει τη λεγόμενη «βεβαίωση αναβολής απομάκρυνσης» (άρθρο 24) ως μια διαδικασία που επιχειρεί όντως να ρυθμίσει με έννομες συνέπειες το νομικό κενό, το οποίο βιώνουν αυτοί οι αόρατοι άνθρωποι στην Ελλάδα, ορατοί μόνο για τη μαύρη αγορά εργασίας. Η διάταξη αυτή δεν έχει, σε γνώση μας, ενεργοποιηθεί για κανέναν μετανάστη, παρά μόνο για τους 300 απεργούς πείνας της Υπατίας, τον Μάρτιο 2011. Αυτό που πανηγυρίστηκε ως νίκη από τους ανθρώπους εκείνους, ήταν η συμπερίληψή τους σε μια διάταξη υπαρκτή στην ελληνική έννομη τάξη πριν τη δοκιμασία της απεργίας τους. Και εδώ που τα λέμε, δικαίως εν τέλει πανηγυρίστηκε διότι, όπως φαίνεται, χρειάστηκε μια ολόκληρη απεργία πείνας και ένα σύστημα να φλερτάρει με την ιδέα της ανθρωπιστικής καταστροφής προκειμένου να τεθεί σε εφαρμογή μια διάταξη ήδη υιοθετημένη ουχί όμως εφαρμοσμένη έκτοτε για κανέναν, εκτός από τους 300 απεργούς, καθώς η αστυνομία δεν φαίνεται διατεθειμένη να εφαρμόσει τους νόμους, αφού αλλάζουν τις συνήθειές της.⁶ Πάντως, ακόμη και με την πρόσφατη νομοθετική τροποποίηση (βλ. άρθρο 42 του ν. 3907/2011) προβλέπεται ότι η προϋπόθεση της νόμιμης εισόδου ή διαμονής στην Ελλάδα κάμπτεται μόνον εφόσον ο μετανάστης αποδείξει ότι ζει για δώδεκα ολόκληρα χρόνια στην Ελλάδα. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί «όπως εξαιρετικώς» να τακτοποιήσει το καθεστώς της παραμονής του. Ας μην κοροϊδευόμαστε: η δωδεκαετία είναι επαχθέστατη ως διάστημα, για ένα κράτος σαν την Ελλάδα, στο οποίο ουσιαστικά δεν δούλεψε ποτέ, παρά μόνον κατ' εξαίρεση, η «νόμιμη είσοδος». Δώδεκα χρόνια είναι μισή γενιά. Η μετατροπή της δωδεκαετίας σε πενταετία-εξαετία το μέγιστο⁷ συνεχίζει να είναι ζωτικής ανάγκης προτεραιότητα για να μπορέσει στοιχειωδώς να φαίνεται ένα φως στο τούνελ της ζωής τόσων ανθρώπων, αλλά και να μπορέσουν να τεθούν σε στοιχειώδη λειτουργία κάποιοι μηχανισμοί κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσής τους. Έστω και στην Ελλάδα του 2012...

Δυσκολευόμαστε να αντιληφθούμε τι άλλο μπορεί να γίνει. Τα προηγούμενα χρειάζονται, όμως, μια συγκροτημένη πολιτική βούληση, η οποία στο χάος των μεταμνημονιακών ημερών δεν βλέπουμε να υπάρχει στην Ελλάδα. Διότι, όσο και αν φαίνεται παράδοξο για τέτοιου είδους δράσεις, «λεφτά υπάρχουν». Για την περίοδο 2007 ως το 2011, η Ελλάδα έλαβε το πρωτοφανές για τα δεδομένα της Ένωσης ποσό των 170 εκατομμυρίων ευρώ (ποσό που αντιστοιχεί στο 13.7% του προϋπολογισμού του Ταμείου

Εξωτερικών Συνόρων και στο 16.9% του Ταμείου Επι-στροφής). Επίσης, το ζήτημα περιγράφεται λεπτομερώς και στην πρόσφατη έκθεση του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ,⁸ όπου αναφέρεται ότι για το 2011 το ποσό που διατίθεται μόνο από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προ-σφύγων είναι κοντά στα 7 εκατομμύρια, χωρίς να προστε-θούν και τα έκτακτα μέτρα. Μάλιστα, σύμφωνα με την έκ-θεση του Οργανισμού αυτού, από τα 12.250.000 του Τα-μείου για το 2010, η Ελλάδα απορρόφησε μόνο 196.000, αφήνοντας αδιάθετα 12 εκατομμύρια. Η έκθεση φέρει τον εύγλωττο τίτλο: «Ασχολούμενοι με μια έκτακτη κατάσταση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η κατάσταση των ανθρώπων που διασχίζουν τα ελληνικά σύνορα παράνομα».

Έτσι, καταλήγει κανείς σε ένα δύσκολο ερώτημα: η Ελ-λάδα αφήνει αυτά τα λεφτά αδιάθετα μόνο εξαιτίας της γνωστής ελληνικής παθογένειας και διαχειριστικής ανικα-νότητας να αξιοποιεί πόρους; Ή μήπως αυτή η παθογένεια συνυπάρχει με την αδιαφορία απορρόφησης αυτών των κονδυλίων; Αδιαφορία όχι για λόγους στρατηγικής έν-δειας, αλλά επιλογής. Άλλωστε, όσα χρήματα διατίθενται σπαταλώνται μόνο για την αποτροπή (φράχτης) ή για την καταστολή (κράτηση) και όχι για την ορθολογική διαχεί-ριση του ζητήματος. Η ελληνική πολιτεία παραμένει εμμο-νικά προσκολλημένη στις ίδιες αποτυχημένες συνταγές που έχουν εκθρέψει και γιγαντώσει το πρόβλημα, εδώ και μια δεκαετία, ήτοι της αποτροπής και της καταστολής. Έχουμε πειστεί ότι η σκέψη «όσο χειρότερα, τόσο καλύ-τερα» φαίνεται να κερδίζει οπαδούς. Ο ευτελισμός της αν-θρώπινης ζωής, η απαξίωση της εργασίας και οι απάνθρω-πες συνθήκες κράτησης των αλλοδαπών έχουν καταλήξει το τελευταίο αποκούμπι, προκειμένου να πειστούν οι ευ-ρωπαϊοί εταίροι πως «δεν πάει άλλο». Όσο χειρότερα είναι τα πράγματα, τόσο πιο γρήγορα θα αποδεχθούν και αυτοί να υποστούν τμήμα των ροών που, σε τελευταία ανάλυση, κοιτά την Ελλάδα ως transit κατευθυνόμενο προς τις –κατά τα λοιπά– φιλόπρωτες πολιτείες τους.

Η εκστρατεία αυτή που, συνειδητά ή όχι, ξεκίνησε στην πράξη, έχει επιφέρει τα αποτελέσματά της. Η μία μετά την άλλη, ευρωπαϊκές χώρες όπως η Νορβηγία, η Σουηδία, η Γερμανία και άλλες, σε συνέχεια της γνωστής απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώ-που, τον Ιανουάριο του 2011, δεν επιστρέφουν στην Ελ-λάδα αιτούντες άσυλο, αρνούμενες έτσι τη συμμόρφωσή τους στην κοινοτική επιταγή του λεγόμενου «Δουβλίνου II».⁹ Να, λοιπόν, η πρώτη ελληνική επιτυχία στον διπλωματικό αγώνα εναντίον του γνωστού –και αυτονόητα άδικου– κα-νονισμού της Ένωσης: πανηγυρικά, «όσο χειρότερα, τόσο καλύτερα»...

Το δόγμα αυτό μένει να εφαρμοστεί και στους υπό-λοιπους μετανάστες, προκειμένου να πειστούν «οι εταίροι μας» πως ήρθε η ώρα να μοιραστούν το βάρος τους μαζί με τους κατά τα λοιπά «φιλόξενους» Έλληνες. Μέχρι τότε,

η ζωή των ανθρώπων αυτών δεν έχει ούτε αξία, ούτε ση-μασία. Μέχρι τότε, ούτε ο καινούργιος νόμος που προ-βλέπει την ίδρυση Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής (που πα-ραμένει, ένα χρόνο αργότερα, αστελέχωτη), τη δημιουργία ξενώνων κράτησης και άλλων καλών δεν χρειάζεται να εφαρμοστεί, ούτε φυσικά έχει κάποιο ειδικό νόημα η απορρόφηση κονδυλίων που θα βελτιώσουν τα πράγματα: διότι έτσι θα στείλουμε μήνυμα προς όλα τα σημεία του ορίζοντα ότι υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης. Δηλαδή, το λάθος μήνυμα. Έτσι, και αυτοί που μας βλέπουν από τον νότο και την ανατολή θα συνεχίσουν να έρχονται, και αυτοί που μας βλέπουν από τη δύση και τον βορρά θα συνεχί-σουν να σφυράνε· ανθρωπιστικά μεν, αδιάφορα δε.

Όσο χειρότερα, τόσο καλύτερα...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Το παρόν κείμενο βασίζεται σε συμπεράσματα μιας αποστολής της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου στον Έβρο, που διεξήχθη από τις 2 ως τις 4 Δεκεμβρίου 2011, και η οποία εγγράφεται σε μια συνέχεια ενασχόλησης με τα κέντρα κράτησης από το 2009. Η εκτεταμένη έρευνα που διεξήχθη από ομάδα της Ένωσης τον Νοέμβριο 2009 περιλαμβάνει αναλυτική αναφορά σε όλα τα νομικά ζητήματα που τίθενται από την κρά-τηση αυτή και βρίσκεται αναρτημένη στην ιστοσελίδα της Ένω-σης www.hlhr.gr ([http://184.107.130.30/files/EKTHESI_NEW_2010\[1\].pdf](http://184.107.130.30/files/EKTHESI_NEW_2010[1].pdf)). Για τη σύνταξη του παρόντος κειμένου, η συνδρομή της Αγγελικής Νικολοπούλου, από την ομάδα της Ύπατης Αρ-μοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ήταν κρίσιμη και την ευχαριστούμε. Είναι αυτονόητο ότι οι απόψεις που εκφράζονται αποδίδονται μόνο στους συντάκτες.
- 2 Η τοποθέτηση αυτή δεν αποτελεί προσωπική άποψη των γρα-φόντων, αλλά επίσημη θέση του ελληνικού κράτους στην απο-λογία του ενώπιον του CPT, την οποία αξίζει κανείς να αναγνώ-σει, όπου διάχυτη είναι η πεποίθηση ότι για τις επαχθείς συνθή-κες κράτησης ευθύνονται οι ίδιοι οι κρατούμενοι, επειδή δεν σέ-βονται τον χώρο και προκαλούν φθορές.
- 3 Όπως υπογραμμίζει η επίτροπος Εσωτερικών Υποθέσεων Σεσί-λια Μάλμστρομ, σε γραπτή απάντησή της στις 6.12.2011 προς τον ευρωβουλευτή της ΝΔ Γεώργιο Παπανικολάου.
- 4 Αξίζει να σημειωθεί ότι το Πρωτόκολλο Επανεισδοχής εφαρμό-ζεται αμφίπλευρα, υπό την έννοια ότι και η Τουρκία δικαιούται να αιτηθεί την επιστροφή παρατύπως εισερχομένων στο έδαφός της από την Ελλάδα. Αν και οι αιτήσεις της Τουρκίας είναι συ-ντριπτικά λιγότερες, ωστόσο τα ποσοστά αποδοχής αυτών από την ελληνική πλευρά είναι εξίσου πενιχρά.
- 5 Η Ελλάδα διαθέτει 15.000 χλμ. ακτογραμμής (η 19η μεγαλύτερη παγκοσμίως) και περίπου 6.000 νησιά, πολλά από τα οποία είναι ακατοίκητα.
- 6 Παρεμπιπτόντως, το γεγονός ότι η έκβαση της απεργίας θεωρή-θηκε επιτυχής εφόσον δι' αυτής βολεύτηκαν οι 300, ενώ οι υπό-λοιποι που βρίσκονται στην ίδια θέση ζουν όπως ζούσαν, θα είναι κάτι που θα έπρεπε σοβαρά να απασχολήσει τους «αλληλέγγυ-ους» στην απεργία.
- 7 Αυτή η πάγια μετατροπή συμπεριλαμβανόταν, εξάλλου, και στην πρόταση «εξόδου από την κρίση» της απεργίας πείνας της Υπα-τίας που έθεσε σε δημόσια διαβούλευση η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (πρβλ. [http://www.hlhr.gr/de-tails.php?id=524](http://www.hlhr.gr/details.php?id=524)).

- 8 http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/Greek-border-situation-report2011_EN.pdf
- 9 Στην απόφαση MSS κατά Ελλάδας και Βελγίου (21.1.11), το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου καταδίκασε το Βέλγιο, επειδή επαναπροώθησε στην Ελλάδα, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, αιτούντα άσυλο εκεί, ενώ οι βελγικές αρχές

«όφειλαν να γνωρίζουν» ότι οι συνθήκες στην Ελλάδα για τους αιτούντες άσυλο είναι απάνθρωπες. Η Ελλάδα, για πρώτη φορά από το 1974 και ύστερα, ουσιαστικά αντιμετωπίζεται ως χώρα στην οποία δεν μπορεί να επιστρέψει ο κόσμος, λόγω απάνθρωπων συνθηκών. Για το διεθνές δίκαιο, αυτό είναι μια παραλλαγή κράτους αποστολής προσφύγων.

εκδόσεις νήσος

νέα κυκλοφορία

Νίκος Βαφέας

**Από τον Ληστή
στον Αντάρτη**

Τα ένοπλα κινήματα των Γιαγάδων
στη Σάμο (1914-1925)

Πολίτης 22
νήσος

Νίκος Βαφέας

**Από τον Ληστή στον Αντάρτη
Τα ένοπλα κινήματα των Γιαγάδων
στη Σάμο (1914-1925)**

ISBN 978-960-9535-36-6

Τιμή: 12€

Τα ένοπλα κινήματα του Μεσοπολέμου υπό την ηγεσία των τεσσάρων αδελφών Γιαγά είναι ακόμα και σήμερα ζωντανά στη λαϊκή μνήμη της Σάμου. Ωστόσο, με δεδομένο τον αποσχιστικό χαρακτήρα που έλαβαν τελικά τα εν λόγω κινήματα, η επίσημη ιστοριογραφία θα τα εντάξει από νωρίς στις «σιωπές» του εθνικού αφηγήματος.

Με αφετηρία το αίτημα να συμπληρωθούν οι μάλλον αποσπασματικές γνώσεις μας πάνω στην πρόσφατη ιστορία μιας νησιωτικής επαρχίας του ελλαδικού χώρου, η παρούσα μελέτη διακατέχεται από ορισμένες γνωστικές μέριμνες μεγαλύτερου θεωρητικού εύρους, οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν στα εξής δύο ερευνητικά ερωτήματα: πρώτον, ποιοι είναι εκείνοι οι κοινωνικοί μηχανισμοί που επιτρέπουν τη μετατροπή μιας μάλλον «ατομικής» και, εντέλει, «ιδιοτελούς» μορφής ανταρσίας σε συλλογικό ένοπλο κίνημα – τη μετατροπή, με άλλα λόγια, του «ληστή» σε «αντάρτη»; Και, δεύτερον, με ποιον τρόπο μια μορφή κοινωνικής ανταρσίας που προσεγγίζει τον ιδεότυπο της πρωτόγονης ή αρχαϊκής επανάστασης (σύμφωνα με την ορολογία που εισήγαγε ο Eric Hobsbawm) μπορεί να μετασχηματιστεί σε περισσότερο νεωτερικές μορφές κοινωνικής διαμαρτυρίας;

Σαρρή 14, 10553 Αθήνα | τηλ.φασ: 210 3250058 | email: info@nissos.gr | www.nissos.gr
Βιβλιοπωλείο: Πεσμαζόγλου 5 (Στοά του βιβλίου) | τηλ.: 210 3213583